

Міністерство культури, молоді та спорту України

*Державний науково-методичний центр змісту
культурно-мистецької освіти*

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти
Протокол № 2
від «04» березня 2020 р.

**Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«ОСНОВИ СЦЕНІЧНОГО РУХУ ТА ФОЛЬКЛОРНИЙ ТАНЕЦЬ»
елементарного підрівня початкової мистецької освіти**

**Київ
2020**

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Основи сценічного руху та фольклорний танець» елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Київ, 2020. 23 с.

Укладачі:

Г. Г. Петренко – викладач класу «Народний спів», «Фольклорний ансамбль», керівник фольклорного театру української пісні «Колос» Київської дитячої школи мистецтв №3, спеціаліст вищої категорії;

О. В. Рябоконт – директор Київської дитячої школи мистецтв № 3, викладач музично-теоретичних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист; заслужений працівник культури України;

Т. І. Колтунова – заступник директора з навчальної роботи Київської дитячої школи мистецтв №3, викладач музично-теоретичних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Рецензенти:

С. С. Лещинська – викладач кафедри фольклористики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філологічних наук;

О. І. Коменда – доцент, методист Волинського коледжу культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського, кандидат мистецтвознавства;

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. Мета та завдання нормативного змісту типової навчальної програми навчальної дисципліни «Основи сценічного руху та фольклорний танець»	4
2. Результати навчання	5
3. Рекомендовані форми організації освітнього процесу та види навчальних занять	6
4. Форми і засоби поточного та підсумкового контролю	7
5. Вимоги до матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу	11
6. Нормативний зміст, обсяг навчальної дисципліни та результати навчання	11
7. Список рекомендованої літератури	19

ВСТУП

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «**Основи сценічного руху та фольклорний танець**» (далі – типова навчальна програма) – документ, що визначає нормативний зміст, обсяг та результати навчання учнів початкової мистецької освіти елементарного підрівня з музичного мистецтва, класу музичного фольклору.

Типова навчальна програма встановлює мету, завдання навчальної дисципліни, перелік ключових компетентностей, рекомендовані форми організації освітнього процесу та види навчальних занять, форми і засоби поточного та підсумкового контролю, рекомендації щодо його проведення, а також критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання.

Опанування нормативного змісту типової навчальної програми дає можливість здобувачам освіти застосовувати набуті в процесі навчання компетентності, визначені типовою освітньою програмою з музичного мистецтва, класу музичного фольклору, у своєму повсякденному житті, а також продовжити навчання на наступному підрівні початкової мистецької освіти за фахом або спорідненим видом мистецтва.

Типова навчальна програма орієнтована на здобуття початкової мистецької освіти елементарного підрівня з музичного мистецтва, класу музичного фольклору в мистецьких школах (музичних школах, школах мистецтв), а також може бути використана іншими суб'єктами освітньої діяльності, які реалізують програми позашкільної освіти за мистецьким напрямом.

Нормативний зміст типової навчальної програми розрахований на дітей, які розпочинають навчання в 6-7 років (перший клас початкової загальноосвітньої школи), а також може бути реалізований у навчанні осіб старшого віку, які не мають початкових компетентностей, формування яких передбачено цією типовою навчальною програмою. У разі навчання осіб, старших за 6-7 років, кількість років навчання для опанування змісту типової навчальної програми може скорочуватись з урахуванням психофізичного розвитку учня/учениці, його/її можливостей, темпу опанування ним/нею

нормативного змісту для досягнення результатів навчання, передбачених для четвертого року здобуття освіти на елементарному підрівні. У цьому випадку виклад передбаченого матеріалу ущільнюється шляхом відведення меншої кількості годин на той чи інший модуль типової навчальної програми.

Нормативний зміст типової навчальної програми базується на національних традиціях української народної творчості та враховує сучасні потреби особистості у творчому самовираженні. Сценічний рух та фольклорний танець функціонують як взаємодія пластичних, розмовних, музичних, імпровізаційних складових, що характерно для традиційної народної обрядової культури.

Типова навчальна програма є основою для розроблення викладачем *робочої навчальної програми* з дисципліни **«Основи сценічного руху та фольклорний танець»**, в якій конкретизується: тематика; послідовність викладу навчального матеріалу; заходи поточного контролю та обсяг годин на опанування учнем/ученицею змісту навчальних модулів відповідно до його/її здібностей та можливостей.

Важливим аспектом навчальної дисципліни **«Основи сценічного руху та фольклорний танець»** є використання в навчальному репертуарі зразків регіонального фольклору України, що побутують у локальних танечних традиціях, містяться в матеріалах місцевих народознавчих архівів, збірниках та відеозаписах фольклорних експедицій на теренах кожного регіону, де мистецькими школами застосовується ця типова навчальна програма.

Змістове наповнення типової навчальної програми має відбуватися відповідно до процесу імплементації Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини (Париж, 17.11.2003 р.), до якої Україна приєдналася у 2008 році (Закон України про приєднання України до Конвенції №132-VI від 06.03.2008 р.).

1. Мета та завдання нормативного змісту типової навчальної програми навчальної дисципліни «Основи сценічного руху та фольклорний танець»

Мета опанування нормативного змісту типової навчальної програми – набуття учнем/ученицею основних виконавських навичок у межах компетентностей, передбачених типовою освітньою програмою; розвиток творчих здібностей учнів та їх особистої відповідальності в умовах спільної колективної діяльності; виконання фольклорних композицій, рухових фольклорних елементів та їх образно-комбінованих форм відповідно до віку з належним ступенем емоційної, художньої та пластичної виразності; плекання любові до народної творчості та бажання виконувати зразки музичного фольклору як у побуті, так і в межах сценічного простору; досягнення гармонійної взаємодії у спільному творчому процесі.

Зміст типової навчальної програми спрямований на:

- формування початкових рухових навичок;
- вивчення дитячих забав, ігор, різних видів танків (хороводів), окремих побутових танців та їх композицій відповідно до віку;
- розвиток емоційності, ритмічності, музикальності та пластичної виразності;

формування навичок виступу у фольклорному ансамблі.

Реалізація нормативного змісту навчальної дисципліни передбачає виконання таких *завдань*:

у когнітивній (пізнавальній) сфері – формування знань та розуміння елементів народних ігор, танків (хороводів), побутових танців; вміння застосовувати опановані спеціалізовані рухові навички в репертуарних фольклорних композиціях та обрядових видавах; опанування колективних виконавських форм; усвідомлення необхідності дотримання загальної дисципліни та правил техніки безпеки;

у ціннісно-мотиваційній сфері – вироблення мотивації учнів до навчання та творчості в освітньому процесі; розвиток творчих здібностей у процесі набуття компетентностей з музичного фольклору; заохочення прагнення до навчання і самореалізації за межами мистецької школи; вміння працювати в колективі;

в емоційній сфері – формування музично-естетичного смаку та емоційно-вольових засад особистості, позитивних якостей характеру; застосування уяви і фантазії для розкриття яскравих фольклорних образів;

у психомоторній сфері – формування здатності до концентрації уваги; досягнення точності виконання початкових практичних завдань та дотримання рекомендацій щодо них; опанування навичок копіювати і повторювати сюжетно-образні рухи з елементами зображувальної імпровізації.

Зміст типової навчальної програми включає поєднання елементів ритмопластики та народного танцю в єдиному процесі формування мистецьких музичних фольклорних компетентностей, віднесених до елементарного підрівня початкової мистецької освіти.

2. Результати навчання

Опанування учнями нормативного змісту типової навчальної програми надає такі результати навчання, що визначені типовою освітньою програмою з музичного мистецтва, класу музичного фольклору:

володіння руховими навичками участі у фольклорних композиціях;

обізнаність у народних дитячих іграх, лічилках, забавлянках, календарно-обрядових діях тощо;

вміння виконувати прості елементи танків (хороводів), побутових танців під керівництвом викладача та самостійно;

володіння виконавськими навичками, що поєднують: рухи зі співом; ігри, танки з примовляннями та підспівуваннями;

вміння використовувати нескладні народні музичні інструменти, типові для місцевої музичної традиції;

вміння розрізняти засоби сценічної виразності (рух, міміка, жест, інтонація, музика, костюм, декорація, атрибутика тощо);

вміння демонструвати вправи на розвиток рухової координації;

вміння емоційно відображати ігрову ситуацію, проявляти артистизм, навички театралізації, імпровізації;

вміння відтворювати рухом та пантомімою фольклорні персонажі та образи із застосуванням уяви та фантазії в народних драматизаціях;

вміння орієнтуватися в різновидах, засвоєних народно-танцювальних елементів: народних ігор, обрядових танків (хороводів), побутових танців;

володіння сценічною культурою (знає правила поведінки під час публічного виступу).

3. Рекомендовані форми організації освітнього процесу та види навчальних занять

Освітній процес у межах типової навчальної програми здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю.

Основною рекомендованою формою організації освітнього процесу в межах типової навчальної програми є *груповий урок*. Наповнюваність груп для досягнення очікуваного результату залежить від складу та становить від 2 до 12 осіб, що забезпечує особистісно-орієнтований підхід до навчання, надає можливість визначити перспективи розвитку кожного здобувача мистецької освіти елементарного підрівня.

Під час проведення навчальних занять, викладач застосовує такі педагогічні методи:

мовний (пояснення, бесіда, словесний коментар викладача під час виконання рухів);

наочний (показ, демонстрування емоційно-мімічних навичок, спостереження);

практичний (ігровий прийом, змагання, повторності рухів, фіксація окремих етапів опрацювання рухових елементів);

психолого-педагогічний (педагогічне спостереження, індивідуальний, диференційований підхід до кожного/кожної учня/учениці, контрастне чергування психофізичних навантажень, педагогічна оцінка виконання рухових вправ);

інтегрований.

Іншими формами організації освітнього процесу також є: екскурсії, відвідування концертів, перегляди вистав, виставок, які педагогічний працівник організовує в межах уроку або в позаурочний час.

Важливим компонентом сценічного руху та фольклорного танцю є музичний супровід, що повинен відповідати змісту навчальних завдань. Музичне оформлення занять необхідно добирати з урахуванням вікових особливостей дітей.

Типова навчальна програма розрахована на 35 навчальних тижнів на рік. Зазначений в типовій навчальній програмі розподіл годин між модулями/темами є орієнтовним. У разі потреби і виходячи з наявного матеріально-технічного забезпечення, викладач може самостійно змінювати обсяг годин, виділених на вивчення окремих модулів/тем, у тому числі самостійно формувати змістове наповнення, переносити модулі/теми, змінювати послідовність їх вивчення.

Під час реалізації типової навчальної програми викладацька спільнота закладу, авторський колектив або викладач можуть запропонувати створити власні навчальні програми навчальних дисциплін на основі типової навчальної програми, доповнити до мінімального обсягу навчального матеріалу або змінити послідовність його втілення.

Викладач має право на академічну свободу (свободу викладання, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі), педагогічну ініціативу та розроблення власного/власної (авторського/авторської) методу/прийому/методики з описом педагогічної проблеми та оригінальних шляхів її вирішення.

4. Форми і засоби поточного та підсумкового контролю

Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюються на основі систематичного відстеження їхнього індивідуального розвитку в процесі навчання. Контроль спрямований на пошук ефективних шляхів поступу кожного/кожної учня/учениці в навчанні, а визначення особистих результатів учнів шкільного віку не передбачає порівняння з досягненнями інших.

Поточний контроль є оцінюванням прогресу учня/учениці, що дає змогу викладачеві відповідним чином адаптувати освітній процес. Використання поточного оцінювання дозволяє відстежувати особистісний розвиток дитини, хід опанування нею компетентностей, визначених типовою освітньою програмою та вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію. Виставлення оцінок у бальному значенні на першому або другому роках навчання не передбачено. Оцінювання навчальних досягнень здійснюється не за окремі завдання, а за прогрес в опануванні дисципліни в цілому.

Компоненти поточного контролю (аналіз допущених учнем/ученицею помилок і труднощів, що постали перед ним/нею) та конкретні вказівки про те, як покращити досягнутий результат не є предметом розгляду на першому році навчання. Проте це стає актуальним на подальших навчальних етапах елементарного підрівня.

Поточний контроль результатів навчання рекомендовано здійснювати після завершення кожного року навчання у формі: відкритого уроку; клас-концерту; практичного показу; концертної діяльності.

Підсумковий контроль здійснюється на останньому році навчання за типовою навчальною програмою з урахуванням динаміки зростання рівня навчальних досягнень учня/учениці у формі публічного колективного концертного виступу, під час якого відбувається оцінювання досягнутих учнями результатів навчання.

На першому-другому роках навчання застосовується **вербальне оцінювання**; на третьому-четвертому роках навчання передбачається як вербальне, так і **бальне оцінювання**.

Вербальне оцінювання передбачає поділ досягнутих результатів на

4 (чотири) рівні: *високий, достатній, середній, початковий.*

Орієнтовні приклади висловлювань вербального оцінювання за рівнями:

Високий: «*Ти справжній майстер (митець)*»; «*Дуже задоволена твоєю роботою*»; «*Чудово!*»; «*Бездоганно виконана робота!*»; «*Довершено!*»; «*Зразково!*»; «*Надзвичайно!*».

Достатній: «*Гарно виконано*»; «*Мені приємно бачити твої успіхи (роботу)*»; «*Ти вже багато чого вмієш*»; «*Молодець!*»; «*Дуже добре!*»; «*Погоджуюсь із тобою*».

Середній: «*Досить добре*»; «*Значно краще*»; «*Досить вдало*»; «*Радію за тебе*»; «*Потребує додаткової роботи*»; «*Необхідно допрацювати*»; «*Варто приділити увагу*».

Початковий: «*Старайся, будь уважним*»; «*Зосередься, зверни увагу на...*»; «*Доклади більше зусиль*»; «*Ти розумієш правильно*»; «*Я вірю в тебе*».

Для **підсумкового (семестрового) вербального** оцінювання результатів навчання за типовою навчальною програмою пропонується система з чотирьох рівнів:

«має значні успіхи» – високий рівень;

«демонструє помітний прогрес» – достатній рівень;

«досягає результату за допомогою викладача» – середній рівень;

«ще потребує уваги і допомоги» – початковий рівень.

На третьому-четвертому роках навчання бальне оцінювання передбачає поділ досягнутих результатів на 4 рівня:

початковий (1-3 бали);

середній (4-6 бали);

достатній (7-9 балів);

високий (10-12 балів).

Оцінювання на завершальному році опанування типової навчальної програми «**Основи сценічного руху та фольклорний танець**» за елементарним підрівнем здійснюється у формі практичного показу, на якому демонструються саме завдання останнього модуля четвертого року навчання. Під час підсумкового контролю оцінюються всі компоненти навчального матеріалу: техніка виконання, відтворення танцювальних елементів, виконання вправ з належною емоційністю, ступінь засвоєння імпровізаційності з урахуванням індивідуальних можливостей кожного/кожної учня/учениці. Виступ учнів оцінює комісія.

Зміст і форми поточного та підсумкового контролю

Рік навчання	Програмні вимоги	
	I семестр	II семестр
1	–	Підсумковий контрольний захід (практичний показ за модулями I – II) виконує: 1. Координовані дії та рухи. 2. Елементарні танцювальні кроки (перемінний та простий), в різних ритмах і темпах. 3. Вивчені дитячі пісні-ігри з відповідними

		рухами. 4.Прості музично-ритмічні вправи. 5.Нескладні пластичні гімнастичні рухи з відповідною до характеру фольклорного персонажу образною виразністю.
2	<p>Підсумковий контрольний захід (практичний показ за модулем III) виконує:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нескладні фольклорні танцювальні рухові вправи з використанням народних інструментів. 2. Прості ритмічні малюнки за допомогою рук, ніг та народних інструментів у рухових вправах та фольклорних танцювальних зразках. <p>Учні вміють:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Працювати в фольклорному гурті та індивідуально. 2.Проявляти природню емоційність та артистизм під час виконання ігрових ситуацій, фольклорних фрагментів. 	<p>Підсумковий контрольний захід (практичний показ за модулем IV) виконує:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Вивчені танцювальні вправи на рухову координацію індивідуально, в парі, трійці, у гурті. 2.Фольклорні танцювальні рухи: <ul style="list-style-type: none"> -прості та перемінні кроки; -індивідуальні та парні повороти на чверть оберту, півоберта, три чверті оберту; -проходка вперед, проходка назад, їх комбінації.
3	<p>Підсумковий контрольний захід (практичний показ за модулем V) виконує:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характерні вправи на матеріалі народних рухливих ігор з текстом/співом. 2. Роль ведучого у фольклорній грі, пояснюючи іншим учасникам колективу рухи та правила гри. 3. Зображувальні рухи тварин, птахів, людей, рухово-інтонаційні вправи з демонстрацією пластики тіла, м'язової свободи, творчого мислення, навичок імпровізації. 4. Кругові танки та ігри весняного циклу. 	<p>Підсумковий контрольний захід (практичний показ за модулем VI) виконує:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчені елементи фольклорної танцювальної лексики: <ul style="list-style-type: none"> -дотримання інтервалів та взаємодія з партнерами; -прості та перемінні кроки; -різні положення рук (перехресне тримання, утворення брамок, тримання через плече тощо). 2. Ритмічні малюнки в різних темпах. 4. Вправи на рухову координацію – індивідуальну та з партнерами. 5. Фольклорні композиції весняного циклу з демонстрацією відповідних навичок артистизму, розуміння образного змісту, сценічної витримки.
4	<p>Підсумковий контрольний захід (практичний показ за модулем VII) виконує:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчені фольклорні танцювальні комбінації, рухи та кроки. 2. Танцювальні малюнки, кроки та фігури «кривого танцю». 	<p>Підсумковий контрольний захід (практичний показ за модулем VIII) виконує:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Фольклорні танцювальні комбінації на матеріалі вивчених рухів. 2. Варіанти «кривих танків» з різними танцювальними фігурами. 3.Комбінації кругових, лінейних та ключових танків з різновидами, поєднанням рухів, співу, декламації, гри на

	<p>3. Заплітання та розплітання з відповідними положеннями рук, голови, корпусу.</p> <p>4. Вивчені фольклорні композиції: парні, «трійки» та гуртові з різними варіантами положень рук, ніг, корпусу.</p> <p>5. Варіант танцювальної композиції «Шуму» (локальний/регіональний).</p>	<p>народних інструментах.</p> <p>4. Фольклорні танцювальні зразки/окремі номери з належною природньою виразністю, емоційністю та артистизмом.</p>
<p><i>Публічний колективний концертний виступ із демонстрацією завдань останнього модуля четвертого року навчання.</i></p>		

Нижче наведено зразок *Свідоцтва досягнень* з навчальної дисципліни «**Основи сценічного руху та фольклорний танець**» для учнів першого-другого років навчання. Для учнів третього-четвертого років навчання досягнення оцінюються за відповідною шкалою балів (наприклад, високий рівень досягнень «має значні успіхи» дорівнює 10-12 балам).

**Свідоцтво досягнень з навчальної дисципліни
«Основи сценічного руху та фольклорний танець»**

Характеристика особистих досягнень учня/учениці	має значні успіхи	демонструє помітний прогрес	досягає результату з допомогою викладача	потребує подальшого вдосконалення
Виявляє інтерес до навчання.				
Активно, старанно працює на уроці.				
Доброчливо ставиться до оточуючих.				
Співпрацює в колективі з іншими учнями.				
Дотримується правил техніки безпеки під час уроку, гри, відпочинку.				
Знаходить успішні шляхи вирішення навчальних творчих завдань в нестандартних ситуаціях під час практичного показу.				
Знає і розуміє термінологію під час уроку.				
Демонструє знання засвоєних навичок та рухів (відповідно до програмних вимог).				
Демонструє володіння елементами дитячих фольклорних ігор та забавлянок.				
Демонструє знання танцювальних рухів у традиційних обрядових видах.				
Демонструє навички поєднання танцювальних рухів зі співом, декламацією, грою на народних				

інструментах.				
Відтворює прості фольклорні образи, застосовуючи уяву і фантазію.				
Бере участь у мистецьких заходах*.				

* Заповнюється в 2 семестрі.

Свідоцтво рекомендовано заповнювати кожного семестру або раз на рік.

5. Вимоги до матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу

Для результативного проведення занять з навчальної дисципліни «**Основи сценічного руху та фольклорний танець**» відповідні приміщення (класи) мають бути забезпечені необхідним набором *обов'язкових* матеріально-технічних засобів: дзеркалами (за їхньою допомогою кожен учасник під час заняття має можливість перевіряти правильність виконання вправ та дотримання вимог викладача); репетиційною формою: зручним одягом та взуттям, що не заважають рухатись; взуттям та сценічним вбранням для контрольних уроків та концертних виступів; столом, стільцями, шафою, піюпітром для нот, метрономом, стендом для наочних посібників, наочними матеріалами, літературою з фаху, методичними зразками та іншими ресурсами згідно з Нормативами матеріально-технічного забезпечення мистецьких шкіл, затверджених наказом Міністерства культури України від 19.06.2014 № 475 (зі змінами). Зала для уроків має бути просторою, добре освітленою та легко провітрюваною.

Додатково рекомендується використовувати технічне оснащення: ноутбук/комп'ютер або планшет (смартфон) з колонкою, медіа програвач для аудіо записів, проектор, екран тощо. Цей перелік може бути доповнений залежно від потреб та можливостей мистецької школи.

Передбачається наявність у навчальних аудиторіях музичних інструментів (баян, бубон тощо), технічного приладу для прослуховування (відтворення) музичного оформлення танцювальних фольклорних постановок, концертних номерів, концертних програм. Бажана наявність аудіо, відеоапаратури, ноутбука (комп'ютера) для перегляду зразкових відеоматеріалів фольклорно – танцювальних концертних виступів, різноманітних фольклорних свят та подій, елементів народного вбрання, музичних фольклорних інструментів різних регіонів тощо.

6. Нормативний зміст, обсяг навчальної дисципліни та результати навчання

Перший рік навчання

Мета першого року навчання полягає в: навчанні володіти своїм тілом, координувати рухи відповідно до змісту музики, танцю, пісні або гри; розвитку самостійності, творчої активності, зорової пам'яті, спостережливості та уяви; формуванні навичок природнього виконання пластичних рухів в поєднанні із образною виразністю.

Дана типова навчальна програма, що розрахована на чотири роки навчання, має наскрізну нумерацію навчальних модулів.

**Розподіл змісту типової навчальної програми
за модулями першого року навчання**

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
<p>Навчальний модуль 1. Найпростіші відомості про анатомічну будову тіла. Підготовчі музично-рухові вправи на основі дитячих ігор і танків (хороводів).</p>	<p>Техніка безпеки, правила поведінки і обладнання навчального класу. Найпростіші відомості про анатомічну будову тіла. Підготовчі рухи (хитання головою, приступ ногою, переступання з ноги на ногу на місці, плескання в долоні). Вправи на відтворення уявних дій та рухів. Вправи на розвиток танцювальної координації тіла зі змістом музики, танцю, пісні, лічилки та ігри. (наприклад: виконання ігор-пісень «Дибидиби», «Ладкиладки», «Гоп-гоп» тощо). Робота над природною координацією рухів. Вивчення типів танцювальних кроків у процесі розучування найпростіших дитячих ігор і танків. Формування метроритмічного відчуття: плескання в долоні ритмічних малюнків у повільному та швидкому темпах.</p>	<p align="center">16</p>	<p>Знає та виконує правила поведінки та техніки безпеки, ознайомлений з обладнанням навчального класу. Знає найпростіші відомості про анатомічну будову тіла (права, ліва рука; права, ліва нога; корпус; голова). Демонструє природну координацію дій та рухів. Володіє танцювальними кроками (перемінний та простий), використовує їх в різних ритмах і темпах. Виконує пісні-ігри з відповідними рухами. Знає тексти дитячих ігрових пісень. Демонструє набуті музично-ритмічні навички: плескання в долоні ритмічних малюнків у повільному та швидкому темпах.</p>
<p>Навчальний модуль 2. Дитяча фольклорна гра як форма сценічного руху. Рухові та ігрові елементи дитячого музичного фольклору. Елементарні словесно-рухові ігри.</p>	<p>Робота над комплексом вправ загального фізичного розвитку. Розучування пісенно-ігрового матеріалу з творчим завданням: розподіл ролей з відтворенням характеру персонажів фольклорних текстів (зайчика, пташки, котика, вовка тощо) із динамічними відтінками. Розвиток відчуття ритму: плескання під час співу, розвиток уваги та пам'яті. Відпрацювання пластичних</p>	<p align="center">19</p>	<p>Демонструє вправи загального фізичного розвитку: крокування в різних темпах, присідання, нахили тулуба. Володіє текстом поспівок та дитячих ігор. Виконує текстові або пісенні зразки відповідно до характеру та ролі фольклорних персонажів (зайчика, пташки, котика, вовка, ведмедика тощо) з належною динамікою</p>

	рухів: нахили корпусу із згинанням ніг в колінах; рухи рук від себе вперед, по діагоналі та знизу вгору.		(тихо або голосно, із дрібними або широкими рухами). Демонструє відчуття ритму: прості плескання в долоні, вибивання ритму ногами та навички поєднання вивчених рухів. Виконує пластичні рухи з образною виразністю.
Всього годин:		35 (з них резервні – 4)	

За підсумками першого року навчання учні повинні:

знати та виконувати правила поведінки та техніки безпеки під час навчання;

знати найпростіші відомості про анатомічну будову тіла: права, ліва руки; права, ліва ноги; корпус; голова;

демонструвати природну координацію дій та рухів;

володіти «перемінним» та «простим» танцювальними кроками в різних ритмах і темпах;

знати тексти дитячих ігрових пісень та виконувати пісні-ігри з відповідними рухами;

демонструвати набуті музично-ритмічні навички: плескати в долоні ритмічні малюнки засвоєних фольклорних зразків у повільному та швидкому темпах;

демонструвати вправи загального фізичного розвитку: крокування в різних темпах, присідання, нахили тулуба;

демонструвати відчуття ритму: плескання простих ритмічних малюнків, вибивання ритму ногами, поєднання вивчених рухів;

виконувати засвоєні пластичні рухи з образною виразністю, природні рухи під час виконання текстів, дитячих ігор та фольклорних зразків.

Другий рік навчання

Мета другого року навчання: продовження формування емоційно-образного рухового досвіду учнів; розвиток вміння емоційно та образно передавати в рухах настрій, почуття, розвиток сюжетної лінії, що закладена у фольклорних зразках; ознайомлення з народними інструментами; виконання музично-рухових вправ, ігрових пісень, фольклорних дій із використанням народних інструментів; робота над засвоєнням танцювальних рухів, фігур кругових та лінійних обрядових танків (хороводів), основних перебудов та переходів побутових парних танців; розвиток здатності та навичок роботи в колективі, взаємодії з партнерами.

**Розподіл змісту типової навчальної програми
за модулями другого року навчання**

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
<p>Навчальний модуль 3. Музично-рухові вправи з народними інструментами. Фігури кругових та лінійних обрядових танків (хороводів). Використання народних інструментів в ігрових піснях, фольклорних діях. Різновиди простих ритмічних малюнків.</p>	<p>Ознайомлення з народними інструментами, їх використання під час відтворення ігрових пісень та фольклорних дій. Засвоєння тривалостей звуків (чверть, восьма) та їх комбінацій через вправи з ритміки, розучування та виконання фольклорних танцювальних зразків. Вивчення фігур танків: «коло», «два кола», «равлик», «змійка».</p>	16	<p>Володіє природними, виразними, невимушеними рухами. Вміє емоційно, образно передавати рухами настроїв та розвиток сюжетної лінії фольклорного тексту. Поєднує виконавські навички гри на народних інструментах з танцювальними рухами та текстами. Відтворює прості ритмічні малюнки (з використанням комбінацій чвертей та вісімок) за допомогою рук, ніг та народних інструментів у рухових вправах та фольклорних танцювальних зразках. Демонструє набуті навички поєднання слова, гри і танцю.</p>
<p>Навчальний модуль 4. Танцювальні рухи побутових парних танців. Основні положення рук, ніг та корпусу в побутових парних танцях. Основні перебудови та переходи. Робота в колективі та взаємодія з партнером.</p>	<p>Вивчення традиційних побутових парних танців з урахуванням регіональних особливостей. Колективні форми роботи та взаємодія з партнерами. Положення рук під час виконання побутових парних танців. Закріплення вивчених рухів - простий крок. Засвоєння танцювальних рухів - перемінний крок «на раз-і-два» акцентоване закінчення коліна (подвійний, потрійний перетуп, стрибок на обидві ноги та інші відповідно до регіональних традицій); індивідуальні повороти; парний поворот на чверть оберту;</p>	19	<p>Орієнтується в мінах танцювального малюнку (напрямах руху, основних переходах, перебудовах, зміні партнера тощо). Виконує танцювальні вправи на рухову координацію індивідуально, в парі, трійці, у гурті. Демонструє вірне положення рук, тримань у парних композиціях відповідно до танечної традиції та її локальних особливостей. Знає та вміє виконувати танцювальні рухи відповідно до типу танечної структури, її загальнозвжованої або</p>

	<p>парний поворот на півоберта; парні повороти «від себе-до себе»; «проходка вперед»; «проходка назад», їх комбінації. Основні положення рук, ніг та корпусу в побутових парних танцях.</p>		<p>локальної назви: простий крок; перемінний крок «на раз-і-два»; акцентоване закінчення коліна (подвійний, потрійний перетупи, стрибок на обидві ноги та ін. відповідно до регіональних традицій); індивідуальні повороти; парний поворот на чверть оберту; парний поворот на півоберта; парні повороти «від себе-до себе»; «проходка вперед»; «проходка назад», їх комбінації.</p>
Всього годин:		35 (з них резервні – 4)	

За підсумками другого року навчання учні повинні:

вільно орієнтуватися в просторі, володіти природними, виразними, невимушеними рухами;

відтворювати прості ритмічні малюнки за допомогою рук, ніг та народних інструментів у рухових вправах та фольклорних танцювальних зразках;

емоційно, образно передавати рухами настрої та розвиток сюжетів вивчених фольклорних зразків;

поєднувати природні та набуті виконавські рухові навички з грою на народних інструментах, фольклорним співом, ігровими розмовними діалогами;

орієнтуватись у змінах танцювального малюнку (напрямах руху, основних переходах, перебудовах, зміні партнера тощо);

знати і виконувати вивчені фольклорні танцювальні рухи;

виконувати танцювальні вправи на рухову координацію індивідуально, у парі, трійці, у гурті;

демонструвати вірне положення рук, тримань у парних композиціях відповідно до танечної традиції та її локальних особливостей.

Третій рік навчання

Мета третього року навчання полягає у: продовженні роботи над опануванням: рухів імітаційного характеру в сюжетних фольклорних іграх і весняних кругових та лінійних танках з елементами гри, простих типів танцювальних рухів для хлопців і дівчат у сольних та парних комбінаціях; засвоєнні навичок виконання лінійних танків та їх різновидів; поєднанні кругових та лінійних танків із застосуванням сюжетно-образних рухів; закріпленні навичок поєднання рухів та мовлення, рухів та співу, рухів та гри на народних інструментах; опрацюванні ускладнених ритмічних комбінацій в різних темпах; удосконаленні навичок сценічного руху та елементів акторської гри.

**Розподіл змісту типової навчальної програми
за модулями третього року навчання**

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
<p>Навчальний модуль 5. Закріплення практичних навичок основних фольклорних рухів та вивчених побутових парних танців. Народні ігри відповідно до вікових особливостей. Весняні кругові та лінійні танки з елементами гри. Рухи імітаційного характеру в сюжетних фольклорних іграх і танках. Робота над сценічним рухом та елементами акторської гри.</p>	<p>Закріплення знань та навичок отриманих на другому році навчання. Продовження роботи над загально-розвиваючими вправами та комплексом фізичного навантаження. Вивчення народних дитячих ігор з ускладненими рухами, перегукувань, примовок (наприклад: дитячі ігри «Панас», «Їду, їду», «Звідки ти?», «Горю-дуб», «Котилася бочка», «На чім стоїш?» тощо). Робота над сценічним рухом з елементами акторської гри: орієнтація в «ігрових обставинах», опанування нових малюнків рухів, темп, ритм тощо, розвиток пластичних навичок, здатність орієнтуватися в часі та просторі, у сценічних обставинах. Відтворення рухів імітаційного характеру. Кругові танки та ігри весняного циклу («Мак», «Зайчик», «Грушка», «Подоряночка», «Король», «Перепілка» тощо).</p>	<p>16</p>	<p>Демонструє вміння та навички, набуті за два роки навчання. Відтворює характер персонажу гри, усвідомлено виконує рухи. Демонструє знання тексту, умов та правил гри. Самостійно виконує роль ведучого гри та вміє пояснити іншим учасникам колективу правила гри. Демонструє пластику тіла, м'язову свободу, творче мислення. Володіє словесним інтонаційним і руховим матеріалом. Поєднує спів з рухом, не губиться, проявляє елементи імпровізації. Вміє «перенести» рухи та манери поведінки тварин, птахів та ін. на пластику свого тіла. Виконує весняні танки та ігри з відповідним ступенем емоційності та пластичної виразності. Демонструє набуті навички виконання кругових танків та ігор весняного циклу.</p>
<p>Навчальний модуль 6. Прості типи сольних та парних фольклорних танцювальних рухів та комбінацій для хлопців та дівчат. Танки лінійні та їх різновиди,</p>	<p>«Прості», «перемінні» кроки (козачкові та полькові кроки, крок маршу, «бігунець», «зальотний крок»); Елементи фольклорної танцювальної лексики: дрібні доріжки з акцентами та без акцентів, «вихиляс», «перескік», «випад», «плетінка», «тинок», «присяди» та їх регіональні різновиди.</p>	<p>19</p>	<p>Демонструє навички «простих» та «перемінних» кроків та засвоєні елементи фольклорної танцювальної лексики. Вміє виконувати різноманітні рухові комбінації в лінійних та кругових танках, знає тексти їх пісень. Вміє взаємодіяти</p>

<p>поєднання кругових та лінійних танків (із застосуванням сюжетно-образних рухів). Різновиди ускладнених ритмічних комбінацій в різних темпах.</p>	<p>Лінійні танки та їх локальні різновиди («А ми просо сіяли», «Женчичок» та інші). Складові елементи лінійних танків: різноманітні положення рук (перехресне тримання, утворення брамок, тримання через плече тощо). Комбінування елементів кругових та лінійних танків. Робота над ритмічним малюнком та ускладненими ритмічними комбінаціями в різних темпах залежно від тексту. Робота над художнім образом шляхом поєднання рухів та мовлення, рухів та співу, рухів та гри на народних інструментах.</p>		<p>з партнерами. Виконує танцювальні елементи: різноманітні положення рук (перехресне тримання, утворення брамок, тримання через плече тощо). Демонструє навички відтворення ритмічних малюнків у різних темпах. Вміє емоційно відтворювати фольклорні танцювальні образи з належним ступенем сценічної виразності. Володіє координацією тіла в просторі, швидко адаптується до нового партнера. Знає та розуміє образний зміст фольклорних зразків.</p>
Всього годин:		35 (з них резервні – 4)	

За підсумками третього року навчання учні повинні:

демонструвати удосконалені вміння та навички попередньо набуті у процесі навчання;

демонструвати знання тексту, умов та правил гри, знати та розуміти образний зміст фольклорних зразків;

вміти відтворити характер персонажу гри, усвідомлено виконувати рухи;

демонструвати здатність самостійно виконувати роль ведучого гри та вміти пояснити іншим учасникам гурту правила гри;

поєднувати навички співу з рухом, не губитися, проявляти елементи імпровізації під час виконання весняних лінійних танків, кругових танків та ігор весняного циклу зі знанням пісень;

демонструвати навички відтворення ритмічних малюнків у різних темпах;

демонструвати засвоєні елементи фольклорної танцювальної лексики, взаємодіяти з партнерами;

відтворювати фольклорні танцювальні образи з належним ступенем артистизму та емоційності;

володіти координацією тіла в просторі, швидко адаптуватися до нового партнера;

демонструвати природню, невимушену пластику тіла, м'язову свободу, відчуття ритму.

Четвертий рік навчання

Мета четвертого року навчання: робота над закріпленням опанованих фольклорних танцювальних комбінацій, вивчених рухових елементів; удосконалення навичок відтворення образно-сміслового змісту та характеру сценічних фольклорних образів; підготовка до участі в концертних виступах.

Розподіл змісту типової навчальної програми за модулями четвертого року навчання

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
Навчальний модуль 7. Опанування та закріплення фольклорних танцювальних комбінацій з вивчених рухових елементів. Фольклорні танцювальні рухи: присядки, плескачки, доріжки прями і з підскоком назад. Лінеарні танки та їх різновиди. Положення рук, ніг, корпусу в трійках та масових танцях.	Вивчення фольклорних танцювальних рухів відповідно до гендерної традиції: варіації плескачів (для хлопців і дівчат); вихиляси, дрібушки, кроки в обертаннях тощо (з урахуванням місцевої танцювальної традиції для дівчат); плескачі по халяві, підшві і т. ін.; присядки з ударом по халяві, випадами (одинарні та серії тощо) для хлопців; доріжки прями прості та акцентовані, а також їх варіанти, що притаманні місцевій танцювальній традиції (згідно з віковими можливостями учнів). Кроки та основні малюнки «кривого танцю» («корзинка», «вісімка», «змійка», «колона» тощо). Орієнтація у просторі, положенні рук, голови, корпусу в заплітанні та розплітанні «Шуму» та його локальних варіантів. Положення рук ніг, корпусу (індивідуально, у парі, у трійці, у гурті): «ліса», «корзинка», «зірка», «ворітця», «веретенце», «кубельце», «дощечка», «ключ» тощо.	16	Демонструє знання фольклорних танцювальних комбінацій. Знає та вміє виконувати фольклорні танцювальні рухи: кроки з поворотом; присядка і удар по халяві, присядка-випад вліво; плескачі по халяві, підшві, одинарні; доріжки прями і з підскоком назад. Вміє виконувати вивчені малюнки, кроки, танцювальні фігури «кривого танцю». Знає положення рук, голови, корпусу в заплітанні та розплітанні «Шуму» в залежності від вивчених локальних варіантів. Відтворює положення рук ніг, корпусу в парних, трійкових та гуртових танцях.
Навчальний модуль 8. Удосконалення	Закріплення набутих навичок. Різновиди водіння «кривих танків».	19	Демонструє навички виконання фольклорних танцювальних

<p>вивчених фольклорних танцювальних комбінацій. Танцювальні пісні. Комбінування кругових, лінійних та ключових танків з відтворенням образно-сміслового змісту та характеру фольклорних образів у сценічних композиціях. Підготовка до концертного виступу.</p>	<p>Комбінації кругових, лінійних та ключових танків з мелодичними різновидами. Куплетна форма танцювальних пісень. Поєднання рухів, співу, декламації з виразністю, емоційністю та артистизмом під час виконання вивчених фольклорних танцювальних комбінацій та нескладних композицій, окремих номерів.</p>	<p>комбінацій на матеріалі вивчених рухів. Володіє різними фігурами «кривих танків». Вміє виконувати комбінації кругових, лінійних та ключових танків з мелодичними різновидами. Наводить приклади танцювальних пісень. Знає та розуміє куплетну форму. Демонструє навички поєднання співу, декламації та рухів під час виконання вивчених фольклорних зразків. Виразно, емоційно та артистично виконує нескладні фольклорні танцювальні композиції і окремі номери.</p>
Всього годин:		35 (з них резервні – 4)

За підсумками четвертого року навчання учні повинні:

відтворювати основні кроки дводольних музичних метрів (відповідно до козачкових, коломийкових та полькових танцювальних структур, обрядових танків (хороводів), маршів);

демонструвати знання фольклорних танцювальних комбінацій;

виконувати опановані фольклорні танцювальні рухи, кроки, малюнки, танцювальні фігури;

знати положення рук ніг, корпусу в парних, трійкових та гуртових танцях;

виконувати опановані фольклорні танцювальні комбінації, танцювальні пісні на матеріалі вивчених рухів;

знати та розрізняти куплетну форму;

вміти поєднувати спів, декламацію та рухи під час виконання вивчених фольклорних зразків;

виконувати нескладні фольклорні танцювальні композиції і окремі номери з належною виразністю, природньою емоційністю та артистизмом; брати участь у концертних виступах.

7. Список рекомендованої літератури

1. Березова Г. О. Хореографічна робота з дошкільнятами. Київ : Музична Україна, 1989. 204 с.
2. Бернадська Д. П. Феномен синтезу мистецтв в сучасній українській

сценічній хореографії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 17.00.01. Київ : Київ, 2005. 20 с.

3. Бігус О. Народно-сценічна хореографія Прикарпатського регіону : монографія. Київ : Ліра-К, 2015. 182 с.

4. Білаш П. М. Балетмейстерське мистецтво і становлення української сценічної хореографії у контексті розвитку європейської художньої культури 10–30-х років ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.01. Київ, 2004. 18 с.

5. Богород А. Про збереження і відродження українського танцювального фольклору. *Народознавство*. 1994. № 15. URL: <http://storinka-m.kiev.ua/article.php?id=537> (дата звернення 20.10.2019).

6. Бойко О. С. Художній образ в українському народно-сценічному танці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 26.00.01. Київ, 2008. 19 с.

7. Василенко К. Ю. Лексика українського народно-сценічного танцю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра мистецтвознавства: спец. 17.00.01. Київ, 1998. 52 с.

8. Василенко К. Ю. Український народний танець. Київ : Мистецтво, 1981. 160 с.

9. Верховинець В. Весняночка : ігри з піснями для дошкільного віку та молодших школярів, частина третя. Київ : Музична Україна, 1973. 335 с.

10. Верховинець В. Теорія українського народного танцю. Київ : Музична Україна, 2008. 150 с.

11. Герасимчук Р. П. Народні танці українців Карпат. Кн. 2: Бойківські і лемківські танці. Львів, 2008. 320 с.

12. Герасимчук Р. П. Народні танці українців Карпат. Гуцульські танці : монографія. Львів : Інститут народознавства НАНУ, 2008. 608 с.

13. Гордєєв В. Формування регіональних танців українського Полісся та взаємовплив національних культур сусідніх держав. *Вісник Львівського університету*. Вип. 11. Серія мистецтво, 2012. С. 244–248.

14. Гуменюк А. І. Народне хореографічне мистецтво України. Київ : Академія наук УРСР, 1963. 236 с.

15. Гуменюк А. І. Українські народні танці / за ред. П. П. Вірського. Київ : Наукова думка, 1969. 617 с.

16. Гуменюк А. І. Як записувати народні танці. *Райдуга*: метод. посібник. Київ : Мистецтво, 1982. 101 с., іл., нот.

17. Гутник І. М. До проблеми стилізації народного танцю. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=22133256> (дата звернення 18.09.2019)

18. Дитина в дошкільні роки : програма розвитку, навчання та виховання дітей. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2004. 268 с.

19. Дитинство і народна культура Слобожанщини : матеріали фольклорно-етнографічних експедицій 1992-2000 років [Текст] / упоряд. Осадча В. М. Харків : Регіон-інформ, 2000. 152 с.

20. Дитячий фольклор. Вступна стаття Г. В. Довженок. Київ : Дніпро, 1986. 304 с.

21. Довженок Г. В., Луганська К. М. Дитячі пісні та речитативи. Київ : Наукова Думка, 1991. 448 с.
22. Елементи рухів українського народного танцю / упоряд. П. О. Григор'єв, І. М. Антипова. Київ : Державне вид-во образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1961. 75 с.
23. Єфремов Є. В. Веснянки. Історія Української музики у 7 т. Київ : НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського, 2016. Т. 1. С. 56–73.
24. Жак-Далькроз Е. Ритм. Москва : Классика XXI, 2001. 248 с.
25. Зайцев Є. В. Основи народно-сценічного танцю. Київ : Мистецтво, 1976. 283 с.
26. Іваницький А. І. Український музичний фольклор : підручник для вищих навчальних закладів. Вінниця : Нова Книга, 2004. 320 с.
27. Ігри та пісні. Весняно-літня поезія трудового року / упоряд. О. І. Дей, А. І. Гуменюк. Київ, 1963. 568 с.
28. Колеса Ф. М. Ритміка українських народних пісень. *Музикознавчі праці*. Київ, 1970. 281 с.
29. Копаниця Л. М. Пісенні жанри українського фольклору : навчальний посібник. Київ : Видавничо – поліграфічний центр «Київський університет», 2004. 222 с.
30. Лановик З. Б., Лановик М. Б. Українська усна народна творчість : підручник. Київ : Знання, 2003. 591 с.
31. Лещинська С. Павло Чубинський про місце танцю в українській обрядовій драматургії. *Літературознавчі студії*. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2006. Вип. 17. [присв. пам'яті видатного фольклориста, етнографа, краєзнавця, громадського діяча Павла Чубинського]. С. 66–73.
32. Лещинська С. Питання функціональності та виконавства українських і польських танцювальних пісень. *Pomiędzy. Polonistyczne-Ukrainoznawcze Studia Naukowe*. / ред. І. Гушпіт, А. Матусяк. Вроцлав, 2015. Т. 1. С. 165–177.
33. Лещинська С. Українські народні пісні до танцю : традиція і сучасність. Матер. III Міжнар. симпозиуму «Тюркомовні народи України», 18–21 вересня 2012 р. Київ, 2012. С. 56–60.
34. Литвиненко В. А. Зразки народної хореографії. Київ : Альтерпрес, 2008. 468 с.
35. Мартиненко О. В. Варіативність підходів до класифікаційних характеристик хороводів. *Вісник Львівського університету*. Серія мистецтво. Ч. І., Випуск 16. Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, 2015. С. 209–216.
36. Ніколаї Г. Ю. Генеза системи музично-ритмічного виховання Е. Жак-Далькроза та її функціонування в Європі. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. № 2, 2009. С. 361–372. URL: <http://pedscience.inf.ua/2009-2.pdf#page=361> (дата звернення 12.10.2019).
37. Павленко І. Я. Пісенна традиція села Лука : навч. посіб. для студ. муз.-фольклорист. і філол. спец. вищ. навч. закл. Київ : Либідь, 2009. 248 с., 8 іл.

38. Павленко І. Я. Хрестоматія з українського народнопісенного виконавства : навч. посібн. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 320 с., 7 іл.
39. Панасюк Р. П. Музично-ритмічне виховання в початкових класах (на прикладі «Ритмічної гімнастики» Емілія Жак-Далькроза). *Актуальні питання культурології* : Альманах наукового товариства «Афіна» : зб. наук. праць. Випуск 11, 2011. С. 149–154.
40. Піскалова І. Особливості обробки танцювального фольклору (на прикладі сучасних постановок) URL: <http://nte.etnolog.org.ua/zmist/2015/N5/64.pdf> (дата звернення 14.09.2019).
41. Помпа О. Записи автентичних народних танців «Лінцей» та «Ойра» на Житомирщині. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 3. С. 108–112. URL: <http://nte.etnolog.org.ua/zmist/2012/N3/108.pdf> (дата звернення 28.09.2019).
42. Ритмопластичне інтонування у діалоговій взаємодії мистецтв (на матеріалі методичної системи Емілія Жака-Далькроза) : навч. метод. посібн. для студ. мистецько-пед. факульт.: / уклад. : Сирота З. М. та ін. Умань : ППЦ «Візаві», 2014. 82 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/3739/1/%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%94%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9A%D0%A0%D0%9E%D0%97%202014%20%D0%A4%D0%86%D0%9D%D0%90%D0%9B.pdf> (дата звернення 01.10.2019).
43. Самохвалова А. Хореографічний фольклор Рівненського Полісся (за матеріалами польових досліджень). *Культурна спадщина України: сталий розвиток і національна безпека*: зб. наукових праць за матеріалами Міжнародної наук.-практ. конф., 20 квітня 2017 р. / заг. ред. О. Буценка та ін., упор. З. Босик. Т. 1. Київ : НАККіМ, 2017. 256 с. URL: http://uccs.org.ua/wpcontent/uploads/2018/02/cult_sp20.04.2017_1-2%D1%82_.pdf (дата звернення 16.10.2019).
44. Семеренський В., Черемський П. Дзига : Українські дитячі й молодечі народні ігри та розваги. Харків : Друк, 1999. 528 с.
45. Сивачук Н. Український дитячий фольклор : підручник. Київ : Деміург, 2003. 288 с.
46. Степанюк І. В. Хореографічна освіта як чинник формування національної свідомості. *Наук. вісник Волинського нац. унів. імені Лесі Українки*. Луцьк, 2011. № 24. С. 118–121.
47. Танцювальні пісні / упоряд. О. І. Дей, М. Г. Марченко, А. І. Гуменюк. Київ : Наукова думка, 1970. 802 с.
48. Терешко І. Вивчення символіки українських ігрових хороводів у контексті курсу «Народознавство та хореографічний фольклор України». *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. № 6(2). С. 73-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2012_6%282%29__12 (дата звернення 27.10.2019).
49. Ткачук С. Ти, малий, скажи малому. Київ : Веселка, 2008, 48 с.
50. Українське дозвілля. Пісні, ігри, танці й загадки. Київ : 1991. 142 с.

51. Український народний танець. І. Фетисов. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Ouhn9K4SPIM>(дата звернення 23.10.2019).
52. Хай М. Українська інструментальна музика. *Історія Української музики у 7 т.* Київ : НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського, 2016. Т. 1. С. 392–413.
53. Хоткевич Г. М. Музичні інструменти українського народу. Друга редакція / упоряд., підг. тексту, покажч. О. О. Савчук ; післямови І. В. Мацієвського, В. Ю. Мішалова, М. Й. Хая. *Серія «Слобожанський світ»*. Вип. 4. Харків : вид. Савчук О. О., 2013. 512 с., 202 іл.
54. Цьось А. В. Українські народні ігри та забави. Луцьк : Надстир'я, 1994, 96 с.
55. Червоная калинонька. Українські народні пісні / упорядник В. М. Пономаренко. Київ : Музична Україна, 1988. 199 с.
56. Чубинський П. Календар народних звичаїв і обрядів. Київ : Музична Україна, 1993. 80 с.
57. Шевчук А. С. Вплив українських музично-хореографічних традицій на музично-руховий розвиток старших дошкільників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.08. Київ, 2002.
58. Шевчук А. С. Дитяча хореографія : програма та навчально-методичне забезпечення хореографічної діяльності дітей від 3-7 років : навч.-метод. посіб. Київ : Шкільний світ, 2008. 127 с.